

VUODEN 2025 TALOUSARVION TEKNINEN VALMISTELUOHJE

1. YLEISTÄ

1.1. Talousarvion ja taloussuunnitelman lainsäädännölliset perusteet

Kuntalain 110 §:n mukaan kunnanvaltuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös kolmea tai useampaa vuotta koskeva taloussuunnitelma.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan **toiminnalliset** ja **taloudelliset** tavoitteet. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan.

Taloussuunnitelman **on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen**. Tasapainossa voidaan ottaa huomioon talousarvion laadintavuoden taseeseen kertyväksi arvioitu ylijäämä. Taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien.

Kunnan toiminnassa ja taloushoidossa on noudatettava talousarviota.

1.2. Talousarvion laadintaan vaikuttavat kaupungin yleiset tavoitteet sekä kaupungin toiminnan ja talouden kehittämissuunnitelma

Kuluvan valtuustokauden alussa on päivitetty valtuustostrategia, joka hyväksyttiin valtuustossa marraskuussa 2021. Sen mukaan kaupungin visio on Innostava Orivesi. Palvelulupauksemme mukaan Orivesi uudistuu ja toimii kestävästi.

Kaupunkistrategian tavoitteiden kokonaisuudet ovat:

1. *Vahvistamme elinvoimaamme*

- Orivesi on rohkeasti kehittyvä, investointeja houkutteleva ja tulevaisuutta ennakoiva kaupunki,
- Kaupungin joustava maankäyttö ja ketterät elinkeinopalvelut tuovat virtaa koko Orivedelle.

2. *Edistämme asukkaiden hyvinvointia*

- Turvaamme lasten ja nuorten hyvän kasvun ja oppimismahdollisuudet,
- Aukkaat ovat aktiivisia ja hyvinvoivia,
- Vilkas ja osallistuva yhteisö tekee Oriveden.

3. *Johdamme innovatiivisesti ja kestävästi*

- Henkilöstön osaaminen ja hyvinvointi ovat johtamisen keskiössä,
- Uudistamme johtamista ja toimimme suunnitelmallisesti ja taloudellisesti.

Kaupunkistrategian lisäksi kaupungin toimintaa ohjaavat ja tukevat erilaiset ohjelmat ja suunnitelmat, mm. elinvoimaohjelma, hyvinvointisuunnitelma, osallisuussuunnitelma, työhyvinvoinnin kehittämisohjelma, hiilineutraali -tiekartta, Tampereen kaupunkiseudun strategia sekä Business Tampereen elinkeinostrategia.

Kaupunkistrategian toteutumista seurataan myös osana taloussuunnitelmaa ja seurannan mittarit on kuvattu strategiassa. Näitä ovat mm. tonttikysyntä, NPS indeksi, työttömyys- ja pitkäaikaistyöttömyysaste, konsernivelka sekä sairauspoissaolot.

Oriveden kaupungin taseessa on vuoden 2023 tilinpäätöksessä kertynyttä ylijäämää 8,8 milj. euroa. Tilintarkastaja on kuitenkin vuoden 2023 tilinpäätöksen yhteydessä huomauttanut, että kaupungin talous ei ole tasapainossa, kun investointeja ei pystytä rahoittamaan tulorahoituksella. Tämän vuoksi on taloussuunnitelman tasapainon säilymiseksi ja toimintaedellytysten varmistamiseksi on huomioitava, että

- **palvelujen tasoa ei tule lisätä** ilman lain velvoitetta,
- **uusia vakansseja ei perusteta**, mahdolliset esitykset käsitellään tapauskohtaisesti.

Vuoden 2025 alusta toteutuvaa TE-palvelu-uudistus huomioidaan talousarviossa niillä tiedoilla, joita talousarvion laadintavaiheessa on käytettävissä. Tampereen kaupunki toimii TE-palveluissa isäntäkuntana ja henkilöstö siirtyy Tampereen palvelukseen. Oriveden kaupunki maksaa tällöin osuutensa Tampereelle ao. palvelujen tuottamiseen ja lisäksi kaupungille jää maksettavaksi työttömyysturvan rahoitusosuus.

Taloussuunnitelmassa tulee huomioida aktiivinen osallistuminen mm. Tampereen kaupunkiseudun kuntayhteistyöhön sekä tämän yhteistyön hyödyntäminen ja siitä aiheutuvat veloitteet.

Toiminnan ja talouden kehittämissuunnitelman huomioiminen

Kaupunginhallitus on 11.3.2024 nimennyt ohjausryhmän laatimaan toiminnan ja talouden kehittämissuunnitelmaa. Kehittämissuunnitelman tavoitteena on löytää toimenpiteitä palvelujen toimintojen kehittämiseksi, menojen vähentämiseksi tai tulojen lisäämiseksi. Päätöksessä on todettu, että kaupungin taloudessa on noin 2,0 milj. euron rakenteellinen tasapainotustarve tulojen ja menojen välillä.

Palvelualueet ovat esittäneet ohjausryhmälle oman toimintansa kehittämis- ja säästökohteita sekä mahdollisuuksia tulojen lisäämiselle. Kehittämissuunnitelma on talousarvion laadintavaiheessa vielä luonnoksena, eikä sitä ole käsitelty kaupunginhallituksessa eikä valtuustossa.

Palvelualueiden tulee kuitenkin huomioida niitä toimenpiteitä, joita ne ovat esittäneet toiminnan ja talouden kehittämissuunnitelmaan.

1.3. Talousarvion ja -suunnitelman rakenne

Talousarvioon otetaan toiminnallisten tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa on **käyttötalous-** ja **tuloslaskelmaosa** sekä **investointi-** ja **rahoitusosa**. Määrärahat ja tuloarviot ovat bruttomääräisiä, ellei kaupunginvaltuusto erikseen päätä nettomääräisestä sitovuudesta.

Palvelualueiden valmistelun perusteella muodostuu **käyttötalous-** ja **investointiosa**, jotka on laadittava taloushallinnon järjestelmään **kustannuspaikoille tileittäin**. Konsernipalvelut valmistelee tuloslaskelma- ja rahoitusosan, joihin tarvittavat tiedot johdetaan käyttötalous- ja investointiosista.

Talousarvion käyttötalous- ja investointiosien määrärahat ovat valtuustoon nähden **sitovia lautakunnittain**.

Käyttötalousosa

Talousarviossa ja -suunnitelmassa kaupunginvaltuusto asettaa lautakunnille tulosalu-eittain toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet sekä osoittaa tavoitteiden saavuttamiseen käytettävissä olevat määrärahat lautakunnittain. Määrärahan tai tuloarvion yh-

teydessä voi olla yksi tai useampia tavoitteita, joita on kaupungin toiminnassa ja taloudessa noudatettava. Tavoitteet voivat olla joko sitovia tai ei-sitovia. Muutokset sitoviin tavoitteisiin on hyväksyttävä kaupunginvaltuustossa. Osavuositarkastuksessa sekä tilinpäätöksessä tulee tulosalueittain selvittää asetettujen tavoitteiden toteutuminen.

Taloussuunnittelutavoitteiden asettamiseen ja niiden mitattavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Tavoitteiden tulee olla laadittuna siten, että ne **pohjautuvat valtuuston hyväksymään kaupunkistrategiaan**. Strategian pohjalta lautakuntien tulee laatia kullekin tulosalueelle **toimintansa kannalta 1-3 keskeistä taloussuunnittelutavoitetta**, jotka ovat valtuustoon nähden **sitovia**.

Hyvä tavoite on merkittävä toiminnan ohjaamisen kannalta, **mitattava ja keskeinen**, johtaa oikeaan strategiseen suuntaan, ymmärrettävä, riittävän yksinkertainen, ristiriitadaton ja sillä on yhteys resursseihin, siihen pystytään vaikuttamaan, realistinen ja hyväksyttävä. Tavoitteiden yhteyteen tulee kirjata sen **vertailutieto** esim. edellisestä vuodesta ja/tai valtakunnallinen/alueellinen viitetieto.

Lakiin, asetuksiin ja normeihin perustuvien velvoitteiden täyttäminen ei koskaan voi olla tavoitteena, koska ne tulee joka tapauksessa toteuttaa! Tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida, miten taloussuunnitelmassa asetetut toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet, siksi mitattavuuteen/seurattavuuteen on kiinnitettävä huomiota.

Oriveden kaupunkikonsernin osana tytäryhtiöiden tulee laatia määrärahaesitysten lisäksi taloussuunnitelmassaan toiminnalliset konsernitavoitteet, joiden toteutumista seurataan.

Investointiosa

Investointiosa sisältää investointisuunnitelmat taloussuunnitteluvuodelle ja suunnitelma-
vuosille. Usean vuoden aikana toteutettava hanke jaetaan toteuttamisaikataulunsa mukaisesti eri vuosille. Investointiosassa valtuusto hyväksyy määrärahat ja tuloarviot hankkeille tai hankeryhmille. Investointiosaan arvioidaan taloussuunnitteluvuonna tarvittava määräraha.

Investointiosaan otettavan hankkeen euromääräinen raja on **10.000 euroa**. Tätä pienemmät hankkeet ovat käyttötaloussuunnitelmassa huomioitavia. Tuloarviona taloussuunnitelmassa esitetään arvioidut rahoitusosuudet investointimenoon.

2. TALOUSSUUNNITELMAN JA –SUUNNITELMAN SISÄLTÖ

Talousarviotekstit laaditaan yhtenevän käytännön mukaisesti tulosalueittain pohjille, jotka löytyvät osoitteesta: O:\hallintopalvelut\talousarviot\2025\...

2.1 Toiminnan vastuhenkilö

Jokaisen palvelualueen/tulosalueen tekstiosan alkuun kirjoitetaan tilivelvollisen viranhaltijan virkanimike ja nimi.

2.2 Käyttötalous

Talouhallinnon talousarviosovellukseen on siirretty kustannuspaikoittain edellisen vuoden talousarviossa hyväksytyt luvut. Palvelualueiden tulee tallentaa itse tiedot talouhallinnon järjestelmään heille annetuilla budjettitunnuksillaan. Talousarviotiedot annetaan **pyöristettyinä alaspäin lähimpään 10 euroon**.

Käyttötaloudessa käytettävä **osasto- ja kustannuspaikkakartta on A10**.

2.2.1 Vuokrat/vastikkeet sekä tilojen vuokraaminen

Tilapalvelun sisäiset vuokrat

Tilapalvelut tulee ilmoittaa palvelualueille vuoden 2025 sisäiset veloitukset ateria-, siivous- ja kiinteistöhoitopalveluille ennen talousarvion laadintaa, **viimeistään 8.8.2024 mennessä**. Ilmoitettua vuokratasoa voidaan soveltaa myös suunnitelma- vuosiin 2026-2027.

Tilapalvelun ilmoittamat **sisäiset menot** (ja tilapalvelun osalta tulot) tulee palvelualueiden kirjata sisäisinä määrärahoina talousarvioon. Tilapalvelun muilta palvelualueilta perimien sisäisten ylläpito- ja pääomavuokrien taso tulee vastata enintään kiinteistöstä aiheutuvia kustannuksia, ellei kiinteistöön kohdistu sellaisia peruskorjauksia, jotka nostavat kiinteistöstä kirjattavien poistojen määrää. Korotuksista tulee erikseen neuvotella kiinteistöä käyttävän palvelualueiden kanssa.

Tilojen vuokraaminen

Palvelualueet voivat vuokrata toimitiloja kaupungin organisaation **ulkopuolelta vain**, mikäli vuokrauksesta on **etukäteen** käyty neuvottelut tilapalvelun ja talousjohdon kanssa, ja että vuokraukseen on määrärahavaraus talousarviossa.

2.2.2 Palkat

Kunnalliset virka- ja työehtosopimusten palkankorotukset vuodelta 2024 tulevat voimaan 1.6.2024. Vuoden 2025 talousarvioon tulee varata palkankorotuksiin **0,7 %** nousu vuoden 2024 kesäkuun korotettuun palkkatasoon verrattuna. Taloussuunnitelmavuosille varataan 1,0 % kummallekin vuodelle. Henkilöstöasiantuntija toimittaa

palvelualueisiin palkkaliitteen henkilöstön kyseisellä korotuksella lasketuista palkoista.

2.2.3 Henkilösivukulut

Henkilösivukulut kirjataan taloushallinnon järjestelmään, kun ne ovat ennakkotietoina saatavissa. Henkilösivukulut lasketaan talousarvioon erillispyynnöstä kirjanpidossa.

2.2.4 Muut menot

Muihin menoihin **ei saa tehdä korotuksia**, ellei menonlisäystä ole erikseen tapauskohtaisesti hyväksytty.

2.2.5 Toimistohenkilöstön sisäiset veloitukset

Konsernipalvelut toimittaa muille palvelualueille viimeistään **8.8.2024 mennessä** toimistohenkilöstön sisäisten veloitusten määrät.

2.2.6 Poistot

Poistot siirretään talouspalveluissa käyttöomaisuuskirjanpidosta talousarvioon, joten **niitä ei käsitellä palvelualueilla.**

Vuoden 2024 talousarvion pohjalta palkankorotukset ja tiedossa olevat nykyisen talousarvion muutostarpeet huomioiden vuoden 2025 karkea tuloslaskelman tilikauden tulos näyttää alijäämää noin 3,5 milj. euroa. Vuoden 2026 tuloslaskelman tulos on -3,1 milj. euroa ja vuoden 2027 ennuste -2,9 milj. euroa.

Kaupunginjohtaja ja talous- ja hallintojohtaja voivat tämän talousarvion teknisen valmisteluohjeen lisäksi antaa muitakin asiaan liittyviä tarkennuksia talousarvion laadinnan aikana. Lautakuntien käyttötalousosan talousarvioehdotukset tulee olla kaupunginhallituksen käytettävissä **viimeistään 27.9.2024.**

Vuoden 2025 talousarvion investointiosa laaditaan vuosien 2025-2027 taloussuunnitelmassa vahvistetun investointisuunnitelman pohjalta. Välttämättömien uusien investointien yksilöidyt ja perustellut esitykset tulee toimittaa **31.8.2024 mennessä tekniselle johtajalle sekä talous- ja hallintojohtajalle.**

Orivedellä 24.6.2024

JUHA KUUSISTO
Juha Kuusisto
kaupunginjohtaja